

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

תגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: חידושים על ענייני ירידת המן

יש הטועים וחשובים שאם ירבו לעבוד תתרבה פרנסתם, ממילא הם בוחרים ללכת בשביל הארוך והמייגע, וצריכים להרבות בעבודתם עד ישיגו מה שמגיע להם מלמעלה.

עוד אפשר לומר על פי דרכו של הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד, שלכאורה יש שלאול על דברי הגמרא האומרת, שרשעים הוצרכו ללכת מרחקים כדי לקבל את חלקם במן, הרי איזה רשעים היו באותו דור, הלוא מדובר בדור דעה, שהקטנה שבנשותיהם הייתה גדולה מיחזקאל בנבואה: "כל אותו הדור ששמעו קולו של הקב"ה בהר סיני זכו להיות כמלאכי השרת ולא משכו בהם כינים בחייהם, ובמותם לא שלטה בהם רימה ותולעה, אשריהם בעולם הזה ואשריהם בעולם הבא, ועליהם הכתוב אומר (תהילים קמ"ד, ט"ו): "אשרי העם שככה לו, אשרי העם שה' אלקיו" (פרקי דרבי אליעזר, פרק מ') ואיך יהיו בהם רשעים?

אלא, בני ישראל במדבר היו כל היום יושבים ועוסקים בתורה ולומדים מפי משה רבינו, היו שם מעטים אשר לא היה להם חשק ללמוד והנה כשאר ירד המן בפתח בתיהם מצאו תירוץ נאה לבל יצטרכו לשבת ללמוד, וטענו כי כנראה יש חלקים נוספים של מן עבורם במקום אחר, וצריכים הם לצאת לחפשו וכך לא היו צריכים לשבת ללמוד. ר' בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, ואכן למחרת ירד להם מן במרחק, שיוצדק היציאה שלהם שמבטלת אותם מן התורה הקדושה.

ורואים זאת בחוש, אדם שבתחילה נמנע מכל מיני סיבות שטותיות ואינו מגיע ללמוד, הרי שלמחרת כבר הקב"ה מזמן לו סיבות מוצדקות לבל יוכל לשבת וללמוד.

הגמרא בעירובין (פג.) אומרת: תנו רבנן, "ראשית עריסותיכם" (במדבר ט"ו, כ) - כדי עיסותיכם, וכמה עיסותיכם כדי עיסת המדבר. וכמה עיסת המדבר, דכתיב (שמות טז, לו) "העומר עשירית האיפה הוא" [דהיינו, ששיעור עיסה החייבת בהפרשת חלה הוא, כשיעור העיסה שהכינו בני ישראל לעצמם במדבר מן המן שירד להם. ולכן ציוה הקב"ה ללקוט עבור כל נפש מישראל שיעור זה, כי זהו כמות המזון שראוי לו לאדם לאכול בכל יום] ... מכאן אמרו האוכל כמידה זו הרי זה בריא ומבורך [שאוכל כל צרכו ולא יותר מדאי (עי' רש"י), יתר על כן - רעבתן, פחות מכאן - מקולקל במעיו].

והנה, שנינו במשנה (כתובות סד:), שאדם שאינו מפרנס את אשתו בביתו, אלא נותן לה מזונותיה על ידי שלישי, "לא יפחות לה משני קבין חטיף", ומבואר בגמרא ששיעור זה נועד לכל סעודותיה במשך שבוע שלם (עי' ש' החשבון). ובשיטה מקובצת (שם) כתב: "והקשו רבני צרפת ז"ל, היאך אפשר שבזה השיעור יספיק לה, דהא אמרינן בפרק כיצד משתתפין, ת"ר, ראשית עריסותיכם, כדי עיסתכם וכו', מכאן אמרו כל האוכל במדה זו הרי זה ברוך ומבורך פחות מזה הרי זה מקולקל במעיו, הנה שעל האוכל פחות מעומר ביום אמרו שהוא מקולקל במעיו, והעומר הוא שני קבין פחות חומש", כלומר, כי מעירובין עולה ששיעור הסעודות של יום אחד הוא שני קבין פחות מחומש, ואילו בכתובות מבואר ששני קבין מספיקין לשיעור סעודה של שבוע

הגמרא ביומא (עה.) לומדת מן הפסוק הנאמר בפרשתנו "שטו העם ולקטו", שירידת המן במדבר לא היתה בצורה שוה אלא: צדיקים ירד המן בפתח ביתם, בינוניים בפתח המחנה, ורשעים, הלכו למרחקים שנאמר "שטו העם ולקטו".

מבאר את הדברים הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל שאת ההבדל הזה יצרו האנשים עצמם, כי ביום הראשון שבו ירד המן מן השמים - כל אחד מהם פתח את דלת ביתו וראה את המן המוכן לו שם. הצדיקים הכניסו אותו פנימה והודו על מה שקבלו, וישבו לאכול. לעומת זאת הרשעים הם אמרו לעצמם: מה, כל כך קצת? אין הקומץ משיביע את הארץ... צריך לחפש עוד... וכך יצאו ושוטטו במחנה, כשהם מלקטים עוד ועוד, כדי לשבוע. אם כך אתם רוצים - אמר להם הקב"ה - גם מחר אתן לכם לעשות כן. רק אחרי כמה ימי שוטטות הבחינו לפתע הרשעים, כי הכמות לא נהיית גדולה יותר למרות שהם אוספים יותר! בשלב זה מי ששב בתשובה - חזר לקבל את המן בפתח ביתו, ומי שלא שב - המשיך להרחיק נדוד מדי יום ביומו.

אף ההשתדלות שלנו בענייני פרנסה עומדת במבחן דומה - הפרנסה שהקב"ה נותן לנו צריכה להספיק עבורנו, אבל יש מי שאינו מסתפק בכך ומחליט לצאת לחפש עוד מקורות פרנסה. הקב"ה נותן לכל אחד את האפשרות לעשות בעניין זה כאות נפשו, רק שהתוצאה הבלתי נמנעת, אשר די קשה להבחין בה בתחילה היא, שהפרנסה מפסיקה להמתין בפתח הבית... ומאחר שלא מדובר במנה של מן מוחשי, והמשתדל משכנע לגמרי שהוא עושה את ההשתדלות הנכונה ביותר, כמעט בלתי אפשרי לתקן זאת מיד, וכך יוצא שאותו אדם מעניש את עצמו ללא הרף.

והנה מצינו בפסחים (ק"ה.) "קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף". וביאר הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב ז"ע (מובא בספר 'עשר קדושות' מע' ח' אות ל"ג) על פי דברי התוס' (ערכין טו.), שישאל הלכו בים כחצי גורן עגולה, ומבואר הדבר היטב ב'ערבי נחל' פר' בשלח, שכל שבט ושבט הלך בשער בפני עצמו בים ב"ב שערים, ונמצא שההילוך בים לא היה שוה לכל, יש שהלכו מרחק רב, ויש שהיו מקצרים בהליכתם, ומדמה הגמרא 'מזונותיו של אדם' ל'קריעת ים סוף', כי כמו בקריעת ים סוף לא היה היגיעה שוה לכל, כי היו הרבה מבני ישראל שהיו מקצרים הליכתם בים, כמו כן הוא 'מזונותיו של אדם', יש הרבה בני אדם שאינם מצטרכים לעמל רב בפרנסה, ובא להם הדבר בנקל, וישנם כאלו - שמסובב מן השמים - שמצטרכים להתייגע בעמלם.

ולפי דרכו של הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל יש לומר, כי אם בקריעת ים סוף לא היתה בחירה לשבט לאיזה שביל להיכנס האם לשביל הקצר או הארוך, שונה הדבר בפרנסה, והאדם בתחילת דרכו בפרנסה בוחר לאיזה שבט הוא משתייך, האם לשבט האמונה המאמין שפרנסה מלמעלה, וכל הנצרך לעמול בעבודתו הוא רק בגדר ההשתדלות, ממילא בוחר הוא לעצמו לעבור בשביל הקצר, ובהשתדלות מועטה זוכה לפרנסתו. ואולם

שלם. ותידעו: "דהני מילי בלא לפתן, אבל הכא שנותנין לה שאר דברים, אינה אוכלת כל כך לחם. ועוד, דנשים מתוך שאינם עוסקים במלאכה כמו האישי אינן אוכלות כל כך".

בש"ת נודע ביהודה (אר"ח מהד"ק סי' לה) נשאל שתי שאלות על תירוצו של השטמ"ק, הרי אותה כמות המן שהיתה יורדת לגברים היתה יורדים לנשים, ולא חילקה התורה בין כמות המן של הגברים לנשים? ושאלה נוספת, אם הסיבה שנשים אוכלות פחות מגברים בגלל שאינן עוסקות במלאכה כמו הגברים, הרי במדבר גם הגברים לא עסקו במלאכה שכן לא היו צריכים לחרוש ולזרוע?

מתרץ הנודע ביהודה, שמכיון שהיו מעט אנשים שהיו צריכים לעסוק במלאכה גם במדבר כגון לבנות אוהלים ושלת משאות, ממילא הם היו צריכים לאכול כמות מרובה של אוכל, מחמת כן זכו כולם גברים ונשים גדולים וקטנים לקבל כמות מרובה של אוכל אף שלהם לא היתה נצרכת.

בזה רואים יסוד שאמר הרה"ק מרוז"ן ז"ל ע: "אם חסידי היו יודעים כמה טובה צומחת להם אם הרבי שלהם חי בעשירות ובהרחבת הדעת, ואז הוא יכול להשפיע להם שפע מלא וגדוש, אם היו יודעים את זה, היו עושים את רצפת הבית שלי ממטבעות זהב... אבל המטבעות לא ברוחבם אלא על חודם".

ויש לומר, על פי דברי הנודע ביהודה, שכאשר נותנים לצדיק כסף רב, מוכיחים בזה שאם לצדיק יש כסף רב אף לשאר הנבראים מגיע כסף רב, וזוכים כולם מחמתו.

אולם החתם סופר בתשובותיו על חו"מ (סי' יב) ובספרו 'תורת משה' (פר' בשלח עה"פ איש לפי אכלו) חולק על הנודע ביהודה, ולדעתו, ירדה כמות מן לפי גיל האנשים, לקטנים ירדה כמות קטנה של מן ואילו למבוגרים ירדה כמות גדולה יותר. יעו"ש בהרחבה.

אולם לפי דבריו יש לשאול כיצד נבאר את הפסוק "והעומר עשירית האיפה הוא", והיא כמות גדולה לכאורה.

ונראה לומר שהצדיקים היו אוכלים מהמן מעט מאוד, בבחינת "צדיק אוכל לשובע נפשו" אולם בכל זאת היו מקבלים כמות גדולה "והעומר עשירית האיפה הוא", וזאת בכדי, שישאר ממאכלם שיריים אשר יש בו מעלה גדולה שהאוכל משיירי מאכלו של הצדיק זוכה ליראת שמים.

עוד על פי חידושו של החתם סופר שלא היתה יורדת כמות אחידה לכולם אלא כל אחד לפי אכלו, אולי יש לחדש ולומר שכל אחד היה מקבל כמות כפי גודל נשמתו, וזאת על פי מה שכתב האר"י הקדוש בענין פרנסתו של האדם, וכך כתב ב'שער המצות' (פר' משפטים): "מה שאמרו רז"ל (ב"ב ק"ט). 'הגזול מחבירו שוה פרוטה כאלו גזול ממנו נפשו' כו', והענין הוא, כי כל נשמה כלולה מן רמ"ח אברים, וכל אבר כלול מן כמה ניצוצות של האורות, וכפי ריבוי האורות אשר לנשמה ההוא, כך הוא שיעור השפע אשר משפיעין עליו מלמעלה, וכפי השפע שמשפיעין בה הוא ענין הממון אשר לו בעולם הזה, ונמצא כי כאשר גונבים ממנו הם גונבים ממנו אותו השפע העליון היורד לנפשו מלמעלה, ואפילו אינו אלא שוה פרוטה הרי הוא גזול מנפשו שוה פרוטה על השפע הנשפע עליו כנזכר. ובה יתבאר לך מה שאמרו רז"ל על פסוק 'יותר יעקב לבדו', 'מכאן שצדיקים חסים על ממונם', כי הרי יעקב 'חזר על פכין קטנים', והענין הוא, לפי שהממון שלו הוא נמשך לו מבחינת שפע העליון הנשפע על נפשו, ואם אינו חס על ממונו נמצא שהוא ח"ו מבזה השפע היורד לנפשו ואינו מחשבו, ועוד שאם יניח אותה פרוטה שתאבד ממנו, הנה גם למעלה נפחתת ונאבדת אותה פרוטה השפע שהשפיעו לנפשו, ולכן הם חסים על ממונם בדברי העולם הזה".

ועל פי זה כתב החיד"א (פתיח עינים' כאן; 'יוסף תהלות' פרק מ"א; 'דבש לפי מערכת ע' אות ג') לבאר דברי הגמרא בעירובין (פ"ג) על רבינו הקדוש שהיה מכבד עשירים וכן רבי עקיבא היה מכבד עשירים: "ומשום הכי בהיות שהעשירים נשפעים שפע גדול תדיר מלמעלה, להכי היו מכבדין העשירים, אשר זכו להיות כלי מוכן לקבל כל כך שפע", וכתב עוד: "ואחר זמן מצאתי משם האר"י זצ"ל, שהוא ז"ל עצמו נתן טעם זה למה שהיו מכבדים העשירים, עלץ לבי".

נמצא כי כפי גודל נשמתו של האדם מושפעת עליו פרנסתו, וכך יש לומר גם בענין כמות המן שלא היתה אחידה, אלא כל אחד לפי שורש נשמתו.

מעלת פרשת בהעלותך:

מובא בספר אמרי פנחס (קאריץ אות ק"ד): ... זה שמעתי כבר, ולא שמעתי בדיוק, שאמר בשם ר' שמואל ווארחיווקער בסגנון זה: בכל פרשת בהעלותך מתעורר אור מאיר או מתגלה אור הגנוז, ושהראה ר' שמואל בזוהר, בכל מאמר שעל פרשת בהעלותך שבכל אחד מרומז אור הגנוז, והוא נ"י אמר שאינו זוכר כלום. ע"כ.

וכידוע הרה"ק רמ"מ מלעלוב זי"ע התמיד במשך ארבעים שנה רצוף לעלות למירון בשבת זו, ואף כשהיה המצה הביטחוני קשה, וכן כשהיה חולה ומרותק למיטתו המשיך במנהג זה במסירות נפש.

כשהראו לרבי את דברי הזוה"ק באירא רבא, המקשר את החוט המשולש בין קדושת פרשת בהעלותך והתנא האלקי הרשב"י, וכמו"כ הראוהו לדברי הרה"ק ר"פ מקאריץ במדרש פנחס, האומר שבכל שבת פרשת בהעלותך מתעורר אור מאיר או מתגלה אור הגנוז, שהראה רשב"י בזוהר, הגיב על כך רבינו ואמר: כשעשיתי זאת לא ידעתי את כל העניינים האלה, אך כאשר יהודי עושה מעשה באמת, מוצאים לזה אח"כ מקור (משה איש האלקים פל"ז).

כתב בספה"ק תורת אמת (לובלין פרשת בהעלותך): השבת הזה המקור והשורש של הרפואה, כי נזכר בסדרה זו תפילת משה רבינו ע"ה על מרים: "אל נא רפא נא לה". והנה לא מצינו בכל התורה שמשה רבינו יתפלל על איזה פרט נפש, רק עבור כל הכלל ישראל, זולת בכאן שהתפלל על מרים, אמנם גם בכאן הועילה תפילתו על כל הכלל ישראל לדורי דורות, כידוע שנקרא עבור זה 'רעיא מהימנא' כרועה נאמן שמשגיח בעין חמלתו על כל פרט, והיינו כידוע שהבאר היה בזכות מרים, והיינו השורש והקור של הכלל וכאשר התפלל משה רבינו ע"ה על המקור שיתרפא, ממילא הועילה תפילתו על הכלל כולו, להיות נפתח מזה מקור הרפואה, וכדאיתא במדרשים על מי שטבל ונזדמן לפניו בארה של מרים מדי נתרפא, והיות מפניש הוא מקור הרפואה של העולם. ע"כ.

ג. האדמו"ר ר' מרדכי מלכוביץ' זצ"ל היה נוהג כשהלך לטבול במקוה ערש"ק פרשת בהעלותך, היו מזמרים אחריו בכלי זמר, ואמר הטעם: משום דכתיב בפרשה זו "כי ה' דיבר טוב על ישראל" (ומפרש שם שטוב היינו אור הגנוז).

ט"ו סיון:

יום ההילולא של יהודה בן יעקב אבינו, וכתב בעמודי השמים והובא בספר מועד לכל חי, כי הוא יום המסוגל להתעוררות הגאולה לומר פסוקי "ברכת יעקב" אבינו ליהודה (ויחי' מ"ט, ח' – י"ב).